

قواعد مربوط به جبران خسارات ناشی از دوران نامزدی

در برخی از خانواده‌ها دوره آشنایی قبل از عقد اندکی طولانی می‌شود، که در عرف از آن به عنوان دوران نامزدی یاد می‌کنند.

در برخی از خانواده‌ها دوره آشنایی قبل از عقد اندکی طولانی می‌شود، که در عرف از آن به عنوان دوران نامزدی یاد می‌کنند. علی‌رغم اعتماد متقابلی که بعضاً در این دوره میان طرفین حاصل می‌شود، از نظر قانونی نامزدی تکلیفی از جهت ایجاد علقه زوجیت به وجود نمی‌آورد. این دوره به خصوص اگر طولانی شود، روابط عاطفی خاصی را به دنبال داشته و بین طرفین هدایایی نیز رد و بدل می‌شود. متعاقباً اگر این آشنایی به عقد و ازدواج منتهی نشود، مشکلات عاطفی، معنوی و بعضاً حقوقی برای خانواده‌ها ایجاد می‌کند.

به گزارش تابناک؛ یکی از مسائلی که در قانون حمایت خانواده در صلاحیت دادگاه‌های خانواده دانسته شده، موضوع رسیدگی به چگونگی جبران خسارات ناشی از دوره نامزدی است.

البته این خسارات تأثیرات روحی و روانی به ویژه در خصوص خانواده دختر دارد و اگرچه تحت عنوان زیان معنوی حسب قوانین جاری در محاکم دادگستری قابل جبران است اما به لحاظ معضلات اثبات و احراز آنها توسط دادگاه‌ها، مراجعان به مراجع قضایی از این جهت چندان رضایتی از نتیجه دادخواهی ندارند.

اما در مورد ماهیت حقوقی هدایایی که در دوران نامزدی بین دختر و پسر رد و بدل می‌شود یا هدایایی که متعاقب اجرای صیغه عقد از طرف زوجین و بستگان، به آنها داده می‌شود، از نظر حقوقی، احکام متفاوتی وجود دارد.

لذا در این نوشتار در ابتدا اشاره‌ای به وضعیت حقوقی هدایای قبل از ازدواج خواهد شد و سپس ماهیت حقوقی و چگونگی استرداد هدایای پس از ازدواج مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

استرداد هدایای قبل از ازدواج

به موجب قانون مدنی هر یک از نامزدها می‌توانند در صورت بر هم خوردن وصلت، هدایایی را که به طرف دیگر یا ابوی او برای وصلت منظور داده شده، مطالبه کنند و اگر عین هدایا موجود نباشد مستحق قیمت هدایایی خواهد بود که عادتاً نگاه داشته می‌شود، مگر اینکه آن هدایا بدون تقصیر طرف دیگر تلف شده باشد.

این شرایط به شرح ذیل عبارتند از اینکه:

- 1- وصلت منظور بهم خورده و بنا نباشد که ازدواج صورت گیرد. در این صورت هدایایی که هر یک از طرفین به طرف دیگر و خانواده او داده است قابل مطالبه و استرداد خواهد بود.
- 2- این هدایا به منظور و در راستای وصلت طرفین و نه به انگیزه دیگری تقدیم شده باشد.
- 3- چنانچه عین هدایا موجود است، عین قابل مطالبه و استرداد است اما چنانچه عین موجود نیست، صرفاً قیمت هدایایی قابل مطالبه است که عادتاً نگاه داشته می‌شود.
- به عنوان مثال، هدایای مصرفی؛ شدنی که با مصرف عین آن از بین می‌رود، مانند عطر و ادکلن از شمول این بند خارج است.
- 4- قیمت هدایای نگاه‌داشته شده؛ شدنی که تلف شده‌اند، در صورتی قابل مطالبه است که با تقصیر

هدیه‌گیرنده تلف شده باشد.

5- به هم خوردن وصلت به دلیل فوت یکی از طرفین نباشد.

در صورتی که انحلال نامزدی ناشی از فوت یکی از نامزد ها باشد، اگر هدایا موجود باشد، حکم آن تفاوتی نداشته و باز هم می‌توان هدایا را مسترد کرد.

این در حالی است که چنانچه هدایا موجود نباشد (چه به صورت عمدی یا غیرعمد) درخواست استرداد قیمت آنها توجیه قانونی نداشته و به آن عمل نخواهد شد.

استرداد هدایای پس از ازدواج

قانون مدنی صرفاً وضعیت حقوقی هدایای قبل از عقد نکاح را روشن کرده و اشاره‌ای به هدایای پس از ازدواج نکرده است. بدین جهت باید ماهیت حقوقی آنها را، تحت سایر عناوین قانونی مانند هبه جست‌وجو کرد. لذا در این وضعیت، تقدیم هدایا مشمول احکام هبه خواهد بود.

مطابق قانون مدنی هبه (هدیه) به قراردادی گفته می‌شود که به موجب آن یک نفر مالی را مجاناً به کس دیگری تملیک می‌کند.

البته بعد از تقدیم مورد هبه، هدیه‌دهنده حق استرداد با بقای عین آن را دارد، مگر در موارد ذیل:

در صورتی که هبه معوض بوده و عوض هم داده شده باشد؛ در صورتی که موضوع هبه از ملکیت هبه‌گیرنده خارج شده یا متعلق حق غیر واقع شود؛ خواه غیرارادی مانند اینکه وی، محجور شود؛ خواه اختیاری مثل اینکه مورد هبه به رهن داده شود؛ در صورتی که در موضوع هبه تغییری حاصل شود. به طور مثال تکه پارچه‌ای، کت و شلوار شود یا اینکه خانه کلنگی موضوع بخشش، تخریب و تبدیل به آپارتمانی دیگر شده باشد.

بنابراین چنانچه پس از عقد نکاح، هدایایی از طرف زوجین یا بستگان آنها به طرف دیگر تقدیم شود، تنها در موارد ذیل هدایا قابل مطالبه و استرداد خواهد بود:

الف) مال مورد هدیه باقی بوده و از بین نرفته باشد. به عنوان مثال چنانچه هدیه یک دستگاه چرخ خیاطی بوده که از ناحیه زوج به زوجه اهدا شده و این وسیله در اثر آتش‌سوزی و امثال آن تلف شده باشد، قابل استرداد و مطالبه نخواهد بود.

در این فرض بر خلاف هدایای قبل از عقد که گفته شد، حتی قیمت آن نیز با وجود اینکه از نوع هدایای ذاتاً قابل نگاه داشتن است، قابل مطالبه نیست؛ چه بر اثر تقصیر خانواده زوجه تلف شده باشد و چه به دلیلی غیر از آن.

ب) در صورتی که هبه از نوع معوض نباشد و چنانچه از نوع معوض بوده باشد، عوض داده نشده باشد.

به عنوان مثال خانواده زوج شرط کنند که در قبال چرخ خیاطی که هدیه می‌کنند، یک دستگاه ماشین ریش‌تراش دریافت کنند که در این صورت چنانچه چرخ خیاطی را داده و ریش‌تراش را تحویل گرفته باشند، بدیهی است که حق رجوع به چرخ خیاطی را نخواهند داشت.

وضعیت استرداد هزینه‌های متفرقه

نامزدها پس از مشخص شدن قرار ازدواج در تدارک زندگی آینده خود، هزینه‌ها و مخارجی را متحمل می‌شوند؛ از قبیل هزینه‌های تالار، لباس و جشن ازدواج که توصیه اکید به ساده‌گیری برگزارای این مراسم‌ها نیز شده است.

اینک پرسشی که در اینجا مطرح می‌شود، این است که اگر یکی از طرفین از ازدواج و نکاح امتناع کند، پرداخت این مخارج، قابل استرداد از طرف فرد منصرف از ازدواج است یا خیر؟

اگرچه باید گفت هیچ فردی را نمی‌توان به اجبار به همسری دیگری درآورد اما استفاده از این حق قانونی نمی‌تواند موجب ورود ضرر و زیان به طرف دیگری شود و به موجب قاعده تسبیب، اگر موجبات زیان دیگری فراهم آمد، بدون داشتن اجبار برای ازدواج، طرف منصرف مکلف به جبران خسارت مادی و معنوی خواهد بود.